

Széchenyi István és Bihar vármegye

A címből kitűnik, hogy a kötet nem a klasszikus értelemben vett lineáris cselekménysorból kibontott, átfogó életrajzot prezentál. Nem monografikus igénnyel írt, szerkesztett könyv, de a tárgyválasztás szűkebb szegmentumaként mint a Széchenyi-szakirodalmat gazdagító művet kell megismernünk és számon tartanunk. Bényei Miklós tanulmányegyüttesében a „legnagyobb magyar” személyiségének több oldalú megvilágítására, a bihari tájhoz és Debrecenhez kötődő élethelyzetének, sorsának epizódyszerű megjelenítésére vállalkozott, s a történeti esszé stílusjegyeivel színesítve tárja elénk a históriát. A kötet a szerző oknyomozó törekvése eredményeként éppen ezért nem csupán értékes kordokumentum, de némileg a szépirodalomba hajló olvasmányélmény is.

A szerző Széchenyi Istvánt, az idők során nagy formátumúvá vált gondolkodót, a kiváló politikust, a nemzeti haladás rendíthetetlen elkötelezettjét nyolc részletgazdag szövegű dolgozat keretében állítja elénk. A tanulmányfüzér első darabjában azt a pályakezdőt, a bihari tájon 1820-tól szolgáló huszártisztet mutatja be, akinek a katonai karrierrel kapcsolatban távlatos elképzelései, törekvései voltak, s amelyek, miután nem teljesültek, kilépett a hadseregből. A katona életének mindennapjain túl megismertet bennünket Széchenyinek azzal az énjével is, aki már a későbbi nagy feladatokra készül, célirányosan fejleszti legjobb emberi kvalitásait. Érdekes, topográfiai pontosságú leírásban kalauzol a vármegyén belüli utazásairól, amelyeknek során a tájékozódó, szemlélődő fiatalember szembesül a vidék társadalmával, a nemesek, a táblabírák világával (*Széchenyi István, a bihari katona*). A párhuzamos életrajzok kategóriájába sorolható a következő dolgozat. „*Különleges pillanat lehetett, amikor a szokásos nyári ezredgyakorlaton Debrecen városában találkozott a napóleoni háborúk két kiváló hőse: Hessen-Homburg huszárezred őbestere, a kivételes bátorságáról elhíresült, vitézi érdemeivel bárói rangot szerzett Simonyi József (1777–1837) és az első század frissen kinevezett parancsnoka, a szintén ígéretesen induló, ám katonai pályáján megrekedt kapitány, Széchenyi István gróf (1791–1860)*” – írja Bényei, az emberi gyengeségekkel megvert Simonyi, és az emelkedett gondolkodású, moralista Széchenyi konfliktusoktól sem mentes kapcsolatát tárva elénk. A két különböző szemlélet, mentalitás bemutatása kapcsán ugyanakkor jelzi azt a korábbi jó szándékú nemzeti lelkesültséget is, amely a magyar katona heroizált alakját igyekezett megteremtteni, felmutatni (*Két vitéz huszár*). A következő írás, a témát tekintve tulajdonképpen az előzőnek a folytatását képezi. A szerző históriai vizsgálódása újabb, addig nem ismert részleteket tár fel az 1848–1849-es szabadságharcba torkolló időszak eseménytörténetéből. Széchenyinek hajdan volt beosztott hadnagyát, mint az áldozatkészség és a hazafiság szép példáját állítva elénk (*Bihar vármegye alig ismert szabadsághőse: Szépszögi Ferenc*).

A katonaszempontú világhoz fűződő cselekménysor után, abban a miliőben látjuk aztán Széchenyit, amelyben élénk társadalmi életet élt – feltűnik a bécsi udvarban, szívesen látott vendég a nemesi kúriákban – és kiépítette kapcsolatait. Az itt szerzett tapasztalatok mérlegelése nyomán érlelődik politikai irányultsága, meggyőződése (*Sombory Imre bihari nemes levele Széchenyi Istvánhoz*), és családtörténeti keretbe helyezve annak a gondolkodónak portréját vázolja fel Bényei, aki vallási kérdésekben toleráns, s a kormánypártiak és liberálisok közötti országgyűlési harcok idején, hosszú távú közéleti szerepvállalásra készül (*Széchenyi István, az álmosdi keresztapa*).

Az 1830-as évtizedben a polgári átalakulást sürgető elméleti munkáit, nagyhatású könyveit (*Hitel, Világ, Stádium*) jelenteti meg, és közügyekben a cselekvő politikus tekintélyével teszi országszerte még ismertebbé magát. Mint a nemesi liberális mozgalom elindítója, szoros kapcsolatot ápol a bihari reformellenzékkel is, köztük Beöthy Ödönnel, aki jobbító elképzeléseit, kezdeményezéseit mindvégig támogatta (Lánchíd, Nemzeti Színház, Magyar Tudós Társaság alapítása, Lótenyésztő Egyesület létrehozása...). Az 1840-es évtizedben fontos tisztségeket vállal, a közlekedési bizottmány elnöke, a vízszabályozás királyi biztosa, és kiemelt fontosságú feladatként foglalkozik a Tisza-szabályozás ügyével is... (*Adalékok Széchenyi István és Bihar vármegye reformkori kapcsolataihoz*). A fenti dolgozat mintegy folytatásaként, a sorsazonosság okán Bényei elemzően fejt fel, követi nyomon a már említett két hazafinak a politikai küzdelmekben való részvételét, kapcsolatuk alakulását, országgyűlési vitákban edződött nemzetvédő törekvésüket (*Széchenyi István és Beöthy Ödön kapcsolata, közös diétai küzdelmei*).

Széchenyi halálát a nemzet mélyen gyászolta. Bihar vármegye kisebb és nagyobb településein, világi és egyházi megemlékezéseken idézték fel a közismert, megbecsülésnek örvendő huszártiszt, a kiváló politikus alakját. Községi és városi templomokban, felekezeti hovatartozástól függetlenül adták meg a neki kijáró vég-tisztességet – a korabeli sajtó színes tudósításai mindezt megerősítik. Sokat mondanak a gróf halálát követően az özvegyéhez írt, a tisztelet, a kegyelet, a nemzet háláját magas hőfokon tolmácsoló – köztük patetikus felhangú – részvétlevelek is. Voltaképpen Széchenyi eszmeisége követésének jegyében, mindegyik egy-egy hitvallás a haza szolgálatában (*Bihar vármegye gyásza Széchenyi István halálakor*).

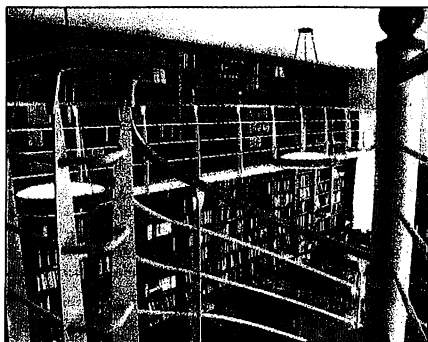
A szerző, az életszakaszokra fókuszáló tanulmányok mentén bontja ki, és mind erőteljesebb vonásokkal jeleníti meg Széchenyi István pályáivét. A személyiségrajz más-más nézőpontú vetületét felmutatva követi életfelfogásának, szemléletének módosulási folyamatát, történelemformáló tevékenységének Biharhoz fűződő társadalmpolitikai eredőit.

A kötet szerkesztési technikájáról, leleményéről érdemes megjegyezni, hogy a dolgozatok intonációi mint rövid szövegvariációk jelennek meg aztán újra, mintegy fogódzót adva a következő írások folytatásához, zártabbá keretezve a kötet anyagát. (A tanulmányok többségének első megjelenési helye egyébként a Hajdú-Bihar Megyei Levéltár évkönyvei – amelyekben Bényei Miklós Bibliográfia című szó alatt régóta rendre közli a megye helytörténeti irodalmát.) Talán éppen ezért is, e tényre való tekintettel, ismételten említeni kell a szerző helytörténeti műhelyének nagyfokú igényességét, munkamódszerének erősségét, a széles körű adatgyűj-

tést és a rá oly jellemző precizitást. Azt, hogy a felhasznált forrásokat körültekintő alapossgal szemlézi, kezeli, a történeti hitelesség kötelme szerint mutat rá kritikátlan átvételekre, cáfol megtevesztő, hamis beállításokat – mint ahogyan e kötetben is találni ilyen korrekcióra példát. Könyvtári körökben régtől tudott: Bényei Miklós nemcsak a helytörténetírás-kutatás módszertanát, mesterfogásait ismeri, de annak mélyebben rejlő lélektanát is. Szakszerűség, a stílus tisztasága, megjelenítő ereje – mindezekért érdemes ezt a legújabb kötetét is kézbe venni.

(Bényei Miklós: Széchenyi István és Bihar vármegye. Tanulmányok. Debrecen, Déri Múzeum, 2010. 176 p.)

Futaky László

Fogadj örökbe egy könyvet!

Az ELTE Bölcsészettudományi Karán működő I. Tóth Zoltán Kör történelem szakos hallgatói *Fogadj örökbe egy könyvet!* címmel akciót indítottak a Történeti Intézet Szekfű Gyula Könyvtár átlományának bővítéséért. A válság miatt a könyvtár egyre nehezebben tudja megoldani a könyvbeszerzést, ezért határozottunk úgy mi, a könyvtár használói, támogatói, hogy a bibliotéka segítségére sietünk, magunkra vállalva egy-egy kötet megvásárlását. Amennyiben rendelkezésre áll bármely kötet vagy csatlakozna a kezdeményezéshez, annak részleteit és a szükségesnek tartott könyvek listáját megtekintheti a <http://ltoth.yolasite.com/> címen.

Segítségét előre is köszönjük!

az I. Tóth Zoltán Kör
és a Szekfű Gyula Könyvtár